

Sinucigașul de N. Erdman, în regia lui Naum Orlov, la Celiabinsk

A. Mezențev în momentele de cumplită încercare ale eroului aduce parcă o lumină în acest întunecat tablou al unor timpuri ce par să nu fi apus încă. Cîțiva actori buni îl secondează, între care se distinge L. Varfolomeev (Kalabușkin în *Sinucigașul*), masiv și

împunător în rolul țarului Petru cel Mare, „antichristul” pe care îl cunoaștem alci într-o ipostază diferită de aceea popularizată de unii istorici.

MARGARETA BĂRBUȚĂ

PETER BROOK: “L’Homme qui...” la Teatrul Bouffes du Nord

La cîteva luni după ultimul său spectacol, *Pelléas și Mélisande*, operă de Claude Debussy, într-o formă redusă, deoarece utiliza o versiune pentru plan, Peter Brook ne-a propus recent un nou titlu: *Omul care...* de Oliver Sacks. Peter Brook ne-a obișnuit pînă acum cu ritmuri mai lente: el lucrează cu o echipă de fideli, al cărei nucleu este stabil și care presupune o lungă perioadă de antrenamente, de exerciții colective menite să eudeze, să creeze sufletul grupului. El poate astfel să-și permită să lucreze cu cîntăreți de operă – specie deosebit de dificilă –, în general tineri cîntăreți la început de carieră și care sînt mai dispuși să renunțe la o serie de ticuri și convenții ale genului și să accepte noile reguli ale jocului. Astfel se explică succesul și coerența unui spectacol ca *Tragedia lui Carmen*, după Bizet, unde regăsim, într-un gen cu totul nou, constantele teatrului lui Brook: un teatru ce captează și distribuie energiile, un teatru clar, puternic și simplu, un teatru construit din interior, de unde-și trage forța și-și hrănește imaginația.

Ultimul său spectacol, *Omul care...*, se înscrie în această linie, deși punctul de plecare poate să surprindă. Brook a jucat în general marile texte, autorul său de referință fiind Shakespeare. Și cînd a fost atras de culturi și tărimuri străine, acestea purtau

toată magia poveștilor orientale sau a epopeilor indiene: de la *Conferința Păsărilor la Mahabharata*. De data aceasta, Brook și cîțiva colaboratori fideli au adaptat pentru scenă o carte semnată de un medic neurolog englez, stabilit la New-York, Oliver Sacks, și care este o culegere de cazuri clinice comentate de autor: pe scurt, o incursiune captivantă, dar de specialitate, în lumea aparte a spitalelor de nebuni. Titlul cărții este *Omul care-și confunda nevasta cu o pălărie* (*L’Homme qui prenait sa femme pour un chapeau*) și constituie punctul de plecare al spectacolului. Adaptarea scenică elimină, bineînțeles, o mare parte din materialul cărții, dar propune și lucruri noi: Brook a lucrat cu cîțiva neurologi francezi, iar spectacolul său se înscrie într-un cadru mai larg de cercetări asupra creierului uman, care-l preocupă pe regizor de cîtva timp. De altfel, textul definitiv este lucrat împreună cu doi colaboratori fideli: Jean-Claude Cazzière și Marie Estienne. Cel patru interpreți fac parte, de asemenea, dintre actorii săi fetiș și i-am întîlnit adesea în spectacolele lui. Fiecare dintre el aduce o lume și un accent speciale. Maurice Bénichou îl juca pe Krishna în *Mahabharata* și a excelat întotdeauna în rolurile de compozitor; Sotigul Kouyate a fost un Prospero negru în *Furtuna* de Shakespeare, siluetă lunară și stîngace de mag

CORRESPONDENTĂ DIN PARIS
DE LA MIRELLA NEDELCU-PATUREAU

Ⓐ L'homme qui... la Bouffes du Nord, regia: Peter Brook

african; David Bennent, un tânăr actor german, a fost, cu mulți ani în urmă, băiatul ce nu voia să crească în filmul lui Schlöndorff după Toba de tinichea de Günter Grass și un Ariel straniu și aproape monstruos în aceeași Furtună; în fine, Yoshi Oida, actor japonez, odinioară călugăr budist, pentru care teatrul nu este decît un alt mare ritual de inițiere. Iată deci echipa, care situează, sper, calitatea și nivelul spectacolului.

Întrebarea de la care pornește cartea lui Sacks și care l-a fascinat pe Brook a fost: în ce măsură deficiențele biologice pot influența și determina psihicul, unde este punctul de întâlnire dintre creier și suflet? Această ultimă precizare poate părea bizară, sufletul nefiind o categorie fixată în terminologia medicală, deoarece medicii sînt formați mai degrabă să îngrijească trupurile și să pună la îndoială orice existență imaterială. Sacks e însă neurolog și meseria lui este să constate incapacitățile de funcționare ale sistemului nervos: pierderea vorbirii, a memoriei, a văzului, care poate fi parțială sau totală, pierderea identității sau doar a abilităților și a gesturilor banale de fiecare zi. Studiul științific al relației dintre creier și spirit datează încă de la sfîrșitul secolului trecut. S-a constatat astfel că fiecare deficiență citată – definită prin termeni științifici preciși, de care vă scutesc însă – era consecința unei leziuni într-o regiune precisă a creierului. De atunci, neurologii au stabilit o hartă exactă a emisferelor cerebrale, dar au rămas tot atît de neputincioși în fața cazurilor grave, deoarece, dacă creierul uman este astăzi mal puțin misterios pentru medicina modernă, posibilitățile de intervenție

sînt tot atît de reduse. Sacks notează deci cîteva cazuri clinice, dar gestul său este mai curînd acela al unui dramaturg – cîr singur se definește în prefața volumului. Ceea ce îl interesează – mereu din perspectiva medicului care se gîndește la o posibilă vindecare – este biografia pacientului, antecedentele, încărcătura sa de viață și memoria lui. Descrierea se transformă, de la sine parcă, într-o poveste la frontiera dintre suprarealism și absurd, titlurile acestui dosar medical conștiințios par să reproducă sumarul unei antologii a umorului negru: Omul care-și confunda nevasta cu o pălărie, Omul care cădea din pat, Femeie descărnată... De fapt, cine este omul care-și confunda nevasta cu o pălărie? Este un distins muzicolog (toți pacienții doctorului Sacks sînt de fapt oameni fermecători, care nu au nimic din imaginea nebulosului spumegînd de bale și cu privirea pierdută), deci un eminent profesor de muzică; atins de un soi de cecitate parțială, ajunge incapabil să recunoască conturul obiectelor și deci să facă diferența între chipul soției și borul pălăriei din cuier. De fapt, povestirile înseși nu au nimic spectaculos, nici un dramatism exterior. Dimpotrivă, spectacolul alunecă, adesea într-un comic absurd, un absurd care nu e nici voit, nici savant construit ca în dialogurile din Cîntăreața cheală. Este pur și simplu o descriere banală a unei realități diferite. A unei lumi diferite, în care oricine dintre noi, fără nici un avertisment, fără nici o culpabilitate evidentă, poate să alunece, poate să se piardă. Cine nu cunoaște bancuri sau povești cu nebuni? Cel mai adesea zîmbim, ca un semn de superioritate al sănătății noastre spirituale inalterabile. Poate de aceea publicul rîde adesea în sală. Dar spectacolul nu se oprește aici. Textele sînt, așa cum am zis, concise, cazurile – desenate fugăr. Cei patru actor poartă pe rînd cînd bluza albă a medicului, cînd semnele nebuniei sau ale delirului. Totul se înlanțuie firesc, o suită de monologuri sau de dialoguri spuse pe un ton calm, cuvintele sînt decantate ca într-un vis cu ochii deschiși. Unul dintre scheciuri îmi amintește o povestire de Borges, Ruinele circulare, și magicianul care, în ruinele unui amfiteatru în flăcări, ridicat prin forța visului său, înțelege că el însuși nu este decît o aparență, pe care cine știe cine, în alt colț al universului, a visat-o. Bolnavul lui Sacks refuză ideea că este bolnav, că este închis într-un spital. Cu o logică impecabilă, răbdătoare el îi explică medicului că de fapt spitalul și tot ce e în jur nu există în realitate, că totul este produsul unui coșmar și că se va trezi curînd acasă, la viața adevărată.

Spectacolul lui Brook nu este însă un exercițiu venit să sprijine o cercetare medicală; este pur și simplu punctul de vedere al artistului asupra acestor raporturi secrete, misterioase pentru el, dintre corp (sau creier) și spirit (sau suflet). Finalul subliniază, de altfel, acest caracter de transfigurare artistică: două ecrane de televizor proiectează în culori imaginea unor secțiuni din creier, care, treptat, își pierd caracterul de document științific și devin două tablouri superbe, o simfonie strălucitoare de culori și de armonii bizare.